

JUSTIITSMINISTEERIUM

Züleyxa Izmailova
zuleyxa.izmailova@riigikogu.ee

Teie 13.08.2024
Meie 13.09.2024 nr 2-6/24-6038-2

Vastus selgitustaotlusele

Lugupeetud Züleyxa Izmailova

Esitasite Justiitsministeeriumile järelepärimise seoses Eestis menetluses olevate elatise nõude sundtäitmiseks algatatud täitemenetluste võlasummaga (seisuga 05.08.2024 ca 120 mil eurot). Soovite summa taustaandmeid ning teada millest see summa koosneb.

1. Võlgnevuse taustaandmed

Käesoleval ajal pöördub riik täitemenetluse valdkonna statistiliste andmete saamiseks Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja (Koda) poole. Koda omakorda kasutab andmeid, mida kohtutäiturid edastavad menetluste kestel Koda peetavasse infosüsteemi.

Käesoleva aasta augusti alguses Kojalt saadud andmete kohaselt koosneb lapse elatise nõude toimikute koguvõlgnevus järgmistest summadest:

Rahalised elatise nõuded	91 969 723.74€
Perioodilised elatise nõuded ¹	17 289 404.61€
Kohtutäiturite tasunõuded	9 324 799.57€
Muud täitekulud	283 874.30€

Koguvõlgnevus elatise nõudega toimikutes: 118 867 802.22€

2. Elatise sundtäitmiseks algatatud täitemenetluse võlgnevuse koosseis ja kujunemine

Elatise täitemenetluste koguvõlgnevuse kujunemisest parema ettekujutuse saamiseks tuleb esmalt selgitada seda, millistest summadest ühe elatise sundtäitmise täiteasjas toimiku võlgnevus koosneb ja kuidas need summad kujunevad.

Rahalised elatise nõuded: tegemist on elatise võlgnevusena täitemenetluses sundtäitmisele esitatud summaga (mis on reeglina võlgnevuses juba enne täitemenetluse algatamist). Perekonnaseaduse (PKS) § 108 sätestab, et elatise väljamõistmise hagi esitamise ajaks võib õigustatud isik nõuda elatise maksmist tagasiulatuvalt ühe aasta eest. Seega võib juba kohtus elatise väljamõistmine/sissenõudmine alata kuni 3 500 (12 kuud x 292 eurot²) euro suuruse võlgnevuse nõudega. Täitemenetluse algatamisel lisandub eelviidatud võlasummale ka see elatise summa, mida ei ole võlgnik lapsele maksnud ajavahemikus elatise nõude kohta tehtud kohtulahendi jõustumisest kuni täitemenetluse algatamiseni. Seega võib praktikas olla täitemenetluse algatamise ajaks kogunenud juba üsna suur elatise võlgnevus.

¹ Rahalised elatise nõuded ja perioodilised elatise nõuded moodustavad üheskoos lastest sissenõudjate nõuete portfelli.

² Siin ja edaspidi on arvutustes näitena kasutatud 2021 aasta seisuga kehtinud seadusjärgse elatise makse suurst (1/2 miinimumpalgast). Selle summa näitena kasutamine on kohane, sest valdav osa kuni 2022. aastani võlgnikelt väljamõistetud ja täitemenetlustes sundtäitmisele esitatud elatise kuumaksetest oli võrdne 1/2 palga alammääraga ja oli ajas muutuv, kasvades igal aastal koos alampalga summa tõusuga.

Siinkohal tuleb selgitada, et Eestis ei olnud pikemat aega paigas elatise nõuete sundtäitmise praktikat, mis lubaks esitada nn perioodilist elatist sundtäitmisele edasiulatuvalt ning sissenõudjad olid sunnitud korduvalt pöörduma kohtutäiturite poole mingi perioodi möödumisel, nt iga aasta tagant ja esitada sundtäitmisele selle aasta jooksul kogunenud võlgnevust (12 x 292 eurot). Alates 01.01.2023 seadus muutus ja see praktiline kitsaskoht sai lahenduse. Edaspidi saab tuleviku makseid nõuda sisse koos võlgnevusega samas täitemenetluses.

Perioodilised elatise nõuded: tegemist on igakuiste elatise maksetega, mis on muutunud sissenõutavaks peale perioodilise elatise täitemenetluse algatamist. Juhul, kui võlgnikul puudub vara, millele sissenõuet pöörata või püsiv sissetulek, mida oleks võimalik elatise kättesaamiseks arestida, võib iga-aastaselt elatise sissenõude toimikusse lisanduda perioodiliste elatise maksete võlgnevusena kuni 3 500 eurot (12 x 292 eurot). Kuna elatise maksmise kohustus kehtib kuni lapse täisealiseks saamiseni või maksimaalselt kuni lapse 21-aastaseks saamiseni ning elatise nõude kohtulahend võib põhimõtteliselt tekkida kohe lapse sündimise alates, võib elatise maksmise nõude lõppemise hetkeks elatise nõude täitetoimiku võlgnevus moodustada 63 000 – 73 000 eurot.

Riigipoolse täitemenetlusaegse elatisabi nõuded: juhul kui täitemenetluses ei õnnestu sundkorras võlgnikult lapse elatise katteks vahendeid saada (või õnnestub saada vaid osaliselt) võib laps taotleda riigilt täitemenetlusaegse elatisabi maksmist. Kuni 2024 aastani oli igakuine elatisabi kuni 100 eurot ja alates 2024 aasta 1. jaanuarist kuni 200 eurot kuus. Elatisabi väljamaksed siiski koguvõlgnevust ei suurenda, sest riigi poolt makstud elatisabi väljamakse summas läheb elatise nõue lapselt üle riigile³. Nt on võlgnik kohustatud maksma elatist igakuiselt 292 eurot. Kui tema seda ei tee ning lapse esindaja on lapse nimel taotlenud täitemenetlusaegse elatisabi saamist, maksab riik sel kuul elatise võlgniku asemel lapsele välja 200 eurot. Täitemenetlus jätkub siiski 292 euro nõude osas, millest 92 eurot on võlgnevus lapse kasuks ja 200 eurot kuulub edaspidi sissenõudmisele riigi kasuks. Selle tõttu riigi elatisabi väljamakse võlgniku koguvõlgnevust ei suurenda.

Kohtutäiturite tasunõuded: nagu iga teise rahalise nõude puhul, koosnevad elatise nõude täitemenetluse tasud täitemenetluse alustamise tasust ja kohtutäituri põhitasust. Tasude suurus sõltub nii elatise nõude iseloomust kui võlgnevuse suuruselt.

Juhul kui sundtäitmisele esitatakse ainult mingi perioodi jooksul kogunenud elatise maksete võlgnevus, lisandub võlgnevusele tavalise rahalise nõude täitemenetluse alustamise tasu ning kohtutäituri põhitasu vastavalt nõude suurusle. Näide: 2021 aastal sundtäitmisele esitatud eelneva ühe aasta jooksul kogunenud elatise võlgnevuse summale suuruses nt 3 500 eurot lisandus täitemenetluse alustamise tasu kuni 36 eurot ja kohtutäituri põhitasu 600 eurot.

Juhul kui sundtäitmisele esitatakse lisaks võlgnevusele ka tulevikus sissenõutavad elatise maksed (nn jooksev elatis), lisandub elatise nõudele täitemenetluse alustamise tasu summas, mis vastab poolele Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast ning kohtutäituri põhitasu vastavalt seaduses toodud põhitasu tabelile. Näide: kui sissenõudja esitas 2021 aastal sundtäitmisele eelneva ühe aasta jooksul kogunenud elatise võlgnevuse summas 3 500 eurot ning ühtlasi märkis täitmisavalduses, et soovib kõigi edasiste elatise maksete sissenõudmist samas täitemenetluses, lisandus võlgnevusele täitemenetluse alustamise tasu summas 292 eurot ja kohtutäituri põhitasu 600 eurot. Sellises täitemenetluses kasvab kohtutäituri põhitasu koos elatise võlgnevuse summaga. Nt kui võlgnik ei maksa 18 aasta jooksul elatise katteks midagi, kuid kohtutäitur tegeleb pidevalt elatise võlgniku survestamisega ja tema varale sissenõude pööramisega (olguigi tulutult) võib kohtutäituri põhitasu ulatuda kuni 3000 – 3500 euroni.

Elatise nõude täitemenetluse kohtutäituri tasunõuete alla kuulub alates 2022 aastast ka **alaealisele lapsele elatise sissenõudmise eest riigi makstav tasu**. See on kehtestatud juhtudeks, kus kohtutäituri, vaatamata pidevatele jõupingutustele, ei õnnestu saada võlgnikult kätte vahendeid elatise täitemenetluse finantseerimiseks. Sellisel juhul maksab riik kohtutäiturile alaealisele lapsele elatise sissenõudmise tasu kuni 100 eurot kalendriaasta eest. Need väljamaksed suurendavad elatise nõude toimiku koguvõlgnevust, mida võlgnikult lõpuks sisse nõuda tuleb⁴.

³ Justiitsministeeriumile teadaolevalt maksis Sotsiaalkindlustusamet nt 2023 aastal 4 143 toetuse saajale ca 4,8 miljonit eurot täitemenetlusaegset elatisabi.

⁴ 2022 aasta eest maksti kohtutäituritele alaealisele lapsele elatise sissenõudmise eest riigi makstavat tasu kokku 116 199.16 eurot ja 2023 aasta eest kokku 149 454.79 eurot.

Muud täitekulud: muude täitekulude alla liigituvad reeglina täitemenetluses täitemenetlusega seotud dokumentide edastamise kulud ning arestitud vara veo, ladustamise ja valve kulud, sealhulgas üleandmise märke alusel kohtutäiturile üleantud sõiduki või muu liiklusregistrisse kantud asja äraveo ja hoidmisega seotud kulud, ning muud vara hoidmisega seotud kulud. Nende kulude summa varieerub vastavalt täitemenetluse asjaoludele. Arvestades muude täitekulude kogusummaga (283 874.30 eurot) ning teadaoleva elatise sundtäitmise toimikute arvuga (14 500), võib järeldada, et keskmiselt kuulub igas elatise täiteajas muude kuludena maksmisele ca 20 eurot.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et elatise koguvõlgnevuse kasvu kutsuvad esile erinevad tegurid:

- a) majanduslik seis: elatise võlgnikud on tihti varatud ja ei oma elatise maksmiseks piisavat sissetulekut;
- b) elatise summa suurus: elatise maksmise kohustuse mittetäitmisel lisandub iga kuu võlgnevusele 200 – 300 eurot;
- c) elatise täitemenetluse kestvus: elatise võlgnevus võib potentsiaalselt koguneda 18-21 aastat.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Mari-Liis Mikli
asekantsler

Aleksandr Logussov 5267501
Aleksandr.Logussov@just.ee